
El treball col·laboratiu entre equipaments patrimonials i llars d'infants: el disseny d'activitats educatives per a la petita infància (de 0 a 3 anys)

Producte de coneixement
de la comunitat de pràctica

Participants

- Montserrat Ballester Rovira (Museu de Ciències Naturals de Barcelona)
- Alba Barranco Hurtado (Llar d'infants Rossinyol de Santa Coloma de Queralt)
- Anna Fenoy Hurtado (Llar d'infants l'Espurna de Manresa)
- Joan Ibarz Capdevila (Reial Monestir de Santes Creus de Tarragona)
- M. Mercè Naves Canal (Llar d'infants Dumbo del Prat de Llobregat)
- Eva Orriols Morros (Llar d'infants El Drac de Vilanova i la Geltrú)
- Vàngelis Villar Vidal (Museu Olímpic i de l'Esport Joan Antoni Samaranch de Barcelona)
- Gemma Vives Guarro (Museu Palau Mercader de Cornellà)

Moderadora

- Elisabet Maseras Gimeno (Servei de Formació del Departament d'Educació)

Revisió tècnica

- Anna Catà Farré (Auriga, Serveis Culturals)

1. L'aprenentatge col·laboratiu: aprenem i millorem la pràctica professional.....	3
2. El treball col·laboratiu: l'aprenentatge situat.....	4
3. El producte de coneixement: unitats didàctiques	5
4. La comunitat de pràctica virtual: de la planificació a l'execució	5
5. La importància de l'educació de 0-3. característiques de l'etapa.....	7
6. La importància de l'educació patrimonial	8
7. El rol del personal educador de llars d'infants en les activitats educatives en museus i equipaments patrimonials.....	10
8. El rol del personal educador dels museus i centres patrimonials	11
9. La planificació d'unitats didàctiques	13
10. Unitats didàctiques	18
10.1. Unitat didàctica 1: Plomes, vidrieres i colors al Museu Palau Mercader.....	19
10.2. Unitat didàctica 2. El Monestir de Santes Creus	23
11. Conclusions.....	27
Bibliografia.....	29

1. L'aprenentatge col·laboratiu: aprenem i millorem la pràctica professional

1.1. Marc institucional

El Departament d'Ensenyament i el Departament de Cultura de la Generalitat signen, el 23 de setembre de 2014, l'Acord marc de col·laboració per a la millora de la utilització pedagògica del patrimoni cultural, i de l'accés i ús per part de la comunitat educativa.

A grans trets, l'Acord vol aportar les condicions per tal que el sistema d'equipaments del patrimoni cultural esdevingui un recurs pedagògic de proximitat, adreçat a mestres, personal d'atenció educativa i alumnes de tots els nivells educatius, que respongui als requeriments curriculars, als objectius, als continguts i a les competències bàsiques associades, i incorpori el nivell de profunditat suficient per ajustar l'experiència de l'activitat i els materials a les característiques del grup.

En aquest sentit, doncs, una de les àrees de col·laboració que es fixen en l'Acord és l'adequació de l'oferta d'activitats educatives per part de les institucions del Departament de Cultura, d'acord amb l'enfocament competencial que desenvolupi el Departament d'Educació.

D'entre la relació d'accions proposades en el si del desplegament de l'Acord marc es va identificar la creació d'una comunitat de pràctica que posés de relleu les necessitats de personal educador de museus i d'equipaments patrimonials i de llars d'infants amb un únic objectiu educatiu. Així, neix aquesta comunitat de pràctica, liderada col·laborativament per l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural i el Servei de Formació del Departament d'Educació.

1.2. El Pla de gestió del coneixement i l'aprenentatge del Departament d'Educació

El Pla de gestió del coneixement i l'aprenentatge del Departament d'Educació orienta la formació específica del personal d'atenció educativa i d'administració i serveis en la fonamentació de l'aprenentatge situat, com a model d'aprenentatge social i contextualitzat en situacions de la pràctica professional. Del Pla, en sorgeixen dues modalitats formatives, que són: les comunitats de pràctica i les comunitats d'aprenentatge. Les comunitats de pràctica són una eina de gestió del coneixement que estimula la formació i l'aprenentatge de grups organitzats a partir de la cooperació i col·laboració d'experiències, informació i coneixements, de manera estructurada i limitada en el temps, sobre qüestions pràctiques.

L'experiència de la comunitat virtual en pràctiques sobre el disseny d'activitats educatives en museus i equipaments patrimonials per als infants de 0-3 ha comportat identificar espais educatius complementaris amb un objectiu pedagògic i dissenyar unitats didàctiques que s'adaptin a les necessitats educatives dels infants de 0 a 3, d'acord amb el currículum del primer cicle d'educació infantil.

Amb aquest document, fruit de l'aportació i l'intercanvi d'experiències i coneixements d'ambdós col·lectius professionals, es pretén oferir un material educatiu (tant al personal educador de llars d'infants com al de museus i equipaments patrimonials) que ajudi a donar a conèixer el patrimoni cultural als infants d'aquest nivell educatiu.

2. El treball col·laboratiu: l'aprenentatge situat

La comunitat de pràctica és una eina de gestió del coneixement que estimula l'aprenentatge professional en grups organitzats a partir de la cooperació i la col·laboració sobre experiències i coneixements de la pràctica real, de manera estructurada i limitada en el temps. Aquesta modalitat formativa s'inclou dins del model d'aprenentatge situat.

L'aprenentatge situat és un paradigma que es basa en la relació entre l'aprenent i l'entorn, i també en la interrelació entre individus. Dins d'aquest entorn, l'aprenentatge esdevé significatiu gràcies al context sociocultural en què es troba.

En el cas del present projecte, una comunitat de pràctica és el tipus d'activitat formativa més adient per dur a terme un treball de col·laboració entre personal de diferents departaments de la Generalitat, atès que es basa en l'aprenentatge col·laboratiu, amb l'objectiu final de construir un producte de coneixement. Un cop acabat, aquest producte es posa a disposició de tots els membres dels col·lectius implicats (personal educador de llars d'infants, i personal educador de museus i d'equipaments patrimonials), perquè l'apliquin a la pràctica professional.

Aquesta comunitat de pràctica, que és pionera pel fet que implica dos col·lectius diferents de personal de dos departaments de la Generalitat, pretén incorporar, a la vegada, la mirada, els coneixements i les experiències del personal educador de llars d'infants i del personal educador de museus i d'equipaments patrimonials, en el disseny de productes educatius adreçats a infants de 0-3 anys.

El disseny i l'estructura de la comunitat de pràctica es basa en les tres dimensions esmentades per Etienne Wenger (1998): compromís, imaginació i alineació.

D'una banda, el compromís de tots els participants és un aspecte fonamental per a l'aprenentatge, que es basa, no tan sols en el compromís d'estar actius sinó també en la disponibilitat per ajudar-se uns als altres, a fer tasques conjuntes, a negociar i a fer valoracions i avaluacions conjuntament.

D'altra banda, sense imaginació, l'aprenentatge no es desenvoluparà amb totes les seves possibilitats i en un context prou ampli. La imaginació inclou la reflexió, l'exploració i l'orientació.

Finalment, junt amb el compromís i la imaginació, l'alineació connecta l'aprenentatge amb les tasques i els seus resultats, que van més enllà del compromís. L'alineació ve donada per la convergència, és a dir, per una direcció i una visió comunes; uns interessos compartits; la coordinació, pel que fa al mètode del treball; la planificació de tasques, horaris i dates, i la comunicació, tramesa d'informació i negociacions.

Existeix un altre aspecte que diferencia la formació tradicional, respecte de la modalitat de la comunitat de pràctica: sovint en les accions formatives dissenyades amb metodologies tradicionals resulta difícil avaluar els resultats d'aprenentatge a través de la transferència als llocs de treball, atès que no es preveu en el disseny de les mateixes activitats. Tanmateix, en les comunitats de pràctica la idiosincràsia del model comporta implícitament que es pugui avaluar aquesta transferència, ja que es disposa d'un producte de coneixement final que

convida els participants a transferir els aprenentatges desenvolupats al llarg del procés de creació del producte final.

En aquest sentit, cal entendre l'avaluació de la transferència com "un procés que implica l'aplicació i la contextualització dels nous aprenentatges al lloc de treball i el seu manteniment en el temps" (Medina, Casamayor i Gil, 2017).

La comunitat de pràctica s'estructura en diverses sessions presencials i en una part important de treball col·laboratiu a la plataforma virtual Odissea. Tant en les sessions presencials com en el treball virtual, s'exposen les característiques dels museus i dels equipaments patrimonials que participen en la comunitat de pràctica; s'identifiquen les línies bàsiques en el disseny d'activitats educatives per a infants de 0-3 anys, i finalment, s'elabora –de forma col·laborativa i mitjançant la plataforma virtual Odissea– un recull d'activitats educatives en museus i equipaments culturals per als infants de 0-3 anys.

3. El producte de coneixement: unitats didàctiques

A diferència de les activitats de formació contínua en modalitats tradicionals (cursos, seminaris, tallers, etc.), les comunitats d'aprenentatge i de pràctica que es creen sota el marc del Pla de gestió del coneixement i l'aprenentatge del Departament d'Educació tenen un resultat d'aprenentatge significatiu: el producte de coneixement. Aquest producte final, elaborat col·laborativament per tots els participants de la comunitat de pràctica, ha de tenir un objectiu final: ésser un instrument de millora de la pràctica professional per als col·lectius al quals s'adreça la comunitat de pràctica.

En el cas de la comunitat de pràctica que es descriu en aquest document, el producte de coneixement que es va seleccionar va ser un recull d'unitats didàctiques.

Les unitats didàctiques són instruments de programació docent de l'aula, i que són el lligam entre la proposta pedagògica de la llar d'infants i la pràctica de l'educador o educadora. En les unitats docents cal especificar: els continguts, els objectius, les activitats d'ensenyament i aprenentatge, els criteris i les activitats d'avaluació, la temporalització i les orientacions didàctiques per portar-les a terme.

Per primera vegada en la formació permanent del personal de llars d'infants s'han elaborat unitats didàctiques entre dos col·lectius de professionals: els educadors de llars d'infants i els tècnics de Patrimoni. Aquestes unitats didàctiques estan pensades per desenvolupar-les des dels dos àmbits, amb força punts de connexió per permetre'n el contínuum educatiu.

4. La comunitat de pràctica virtual: de la planificació a l'execució

En el disseny inicial de la comunitat de pràctica virtual sobre el disseny d'activitats educatives en museus i equipaments patrimonials per als infants de 0-3 anys, es va preveure que aquesta activitat d'aprenentatge col·laboratiu seria semipresencial. Tot i això, no se'n va determinar el nombre de sessions presencials, atès que aquest aspecte de la planificació varia en funció del ritme, interessos, expectatives i possibilitats dels participants.

La plataforma virtual que s'ha utilitzat ha estat Odissea, la plataforma de la formació virtual del Departament d'Educació, i l'eina col·laborativa per construir el producte de coneixement, la *wiki*.

La comunitat, finalment, s'ha reunit en cinc ocasions. Aquestes trobades han servit per reconduir el treball virtual; motivar els participants en l'avanç del producte de coneixement; posar en comú dificultats i oportunitats, i posar en valor el treball fet pels participants. Les jornades han estat conduïdes per la moderadora i van estat itinerants, atès que una de les finalitats era conèixer alguns dels entorns de patrimoni on es podrien desenvolupar les visites amb infants.

4.1. La primera trobada

La comunitat de pràctica es va crear el 5 de juliol de 2017, en una primera jornada presencial al Palau Moja, de Barcelona.

En aquesta primera jornada es van treballar les necessitats, recollides per part dels dos col·lectius, d'acostar els dos àmbits per tal de fer possible un treball col·laboratiu que permetés la creació d'instruments pedagògics dins d'un marc de contínuum educatiu. Les idees que van sorgir d'aquesta primera trobada es van classificar en categories, de les quals es van prioritzar les següents:

- **Aprentatge permanent**

Finalitat. Preparació dels participants des de la formació i la informació:

- Coneixement de l'etapa i formació contínua
- Indagació sobre les necessitats reals dels infants per motivar-los

- **Disseny d'activitats pedagògiques**

Finalitat. Classificació de les necessitats dels participants respecte a totes les fases del disseny de les activitats pedagògiques:

- Compartir objectius d'aprenentatge
- Seleccionar les metodologies més adequades
- Compartir el coneixement
- Proposar activitats
- Dissenyar activitats d'avaluació

- **Interacció entre llars d'infants i museus**

Aquesta interacció té com a finalitats:

- Millorar la relació/interacció entre el personal educador de llars i els tècnics de patrimoni per fer un treball conjunt, tenint en compte l'àmbit que comparteixen.
- Establir àmbits d'aprenentatge comuns per fer arribar la llar d'infants al museu o el museu a la llar d'infants.
- Seleccionar i/o crear recursos pedagògics comuns.
- Adaptar espais i material.
- Establir una relació amb l'entorn.
- Difondre el valor del patrimoni (proper i general).
- Fomentar la col·laboració entre les entitats i les famílies.
- Definir els recursos econòmics (desplaçaments, entrades) i de transport.

4.2. Les trobades posteriors

Els llocs on s'han celebrat les trobades presencials han estat els següents:

- Segona trobada: Museu de Ciències Naturals de Barcelona (novembre de 2017)
- Tercera trobada: Museu Olímpic i de l'Esport (febrer de 2018)
- Quarta trobada: Museu Palau Mercader (abril de 2018)
- Cinquena trobada: Departament d'Educació (maig de 2018)

En totes les sessions s'ha fet un seguiment del progrés d'aprenentatge dels participants i de la redacció del producte de coneixement. Així mateix, s'han ofert píndoles de coneixement sobre alguns aspectes essencials i s'han treballat les habilitats en el disseny de les unitats. També s'ha proporcionat bibliografia de suport, la qual també s'ha penjat en l'espai virtual.

4.3. Objectius d'aprenentatge

Els objectius que es plantegen en aquesta comunitat de pràctica són els següents:

- Identificar les característiques i especificitats que han de reunir les activitats educatives de museus i equipaments patrimonials adreçades als infants de 0-3 anys, tenint en compte el currículum del primer cicle d'educació infantil.
- Dissenyar col·laborativament activitats educatives per dur a terme en els museus i equipaments patrimonials, que s'adaptin a les necessitats educatives i les capacitats dels infants de 0-3 anys, d'acord amb el currículum del primer cicle d'educació infantil.
- Fomentar l'intercanvi de coneixements, experiències i opinions amb relació al disseny de productes educatius per als infants de 0-3 anys, que es duguin a terme en museus i equipaments patrimonials.
- Elaborar un document que reculli tant les activitats dissenyades com el seu procés de disseny, així com les recomanacions per al disseny de futures activitats.

4.4. Participants

- Personal educador de les llars d'infants del Departament d'Educació.
- Personal educador de museus i d'equipaments patrimonials del Departament de Cultura.

5. La importància de l'educació de 0-3. característiques de l'etapa

La Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació, fa èmfasi en la idea que l'educació infantil és una etapa educativa única, organitzada en dos cicles, amb identitat pròpia, que contribueix al desenvolupament integral dels infants en col·laboració amb les seves famílies, per proporcionar-los un clima i un entorn de confiança.

El document Orientacions per a l'avaluació de l'educació infantil: primer cicle, redactat pel Departament d'Educació, també indica que totes les actuacions que es dirigeixen a aquesta etapa educativa han de tenir en compte el desenvolupament emocional i afectiu, físic i motor, social i cognitiu, per proporcionar-los un clima i un entorn que els faci sentir segurs, on se sentin acompanyats i amb expectatives d'aprenentatge per desplegar al màxim les seves potencialitats.

Consegüentment, es dedueix que l'etapa 0-3 és molt important en el desenvolupament dels infants, atès que és en aquesta etapa quan es posen les bases del que seran en el futur.

En aquestes edats l'educació ha de proporcionar, a l'infant, el context, els recursos, les eines i tot allò que l'infant necessiti per poder desenvolupar les seves capacitats. Per tant, cal proporcionar-los contextos educatius perquè amplii, diversifiqui i complementin les experiències viscudes en el context familiar.

Els infants necessiten seguretat i confiança amb les persones i l'espai, per poder desenvolupar totes les capacitats sensorials, motrius i emocionals, i aprendre a actuar de forma cada vegada més autònoma. Per això, les activitats que duguin a terme els han de permetre explorar, observar, manipular, experimentar i crear per si mateixos, de manera activa, per posar a prova totes les habilitats, aprofitant l'interès i la curiositat per tot el que els envolta.

En aquesta etapa les característiques de l'activitat són les següents:

- Activitat espontània, que és la base dels seus aprenentatges, ja que els permet comprovar, modificar i construir els seus coneixements.
- Curiositat i interès per tot el que els l'envolta.
- Exploració activa amb tots els sentits: observant, manipulant, escoltant, tastant, la qual cosa els permet reconèixer les seves propietats.
- Descobriments de les relacions entre objectes, materials i situacions a partir de l'experiència.
- Utilització de totes les possibilitats de què disposen, posant a prova totes les seves possibilitats motores, sensorials, cognitives, comunicatives i emocionals. Tot això els permet crear, imaginar, compartir, etc.

El personal educador de les llars d'infants té un paper clau a acompanyar els infants en el desenvolupament.

6. La importància de l'educació patrimonial

El patrimoni és un concepte variable que ha canviat al llarg del temps. Si bé és cert que tradicionalment s'ha relacionat el patrimoni amb evidències materials, aquesta visió s'ha ampliat amb les denominacions de patrimoni cultural i patrimoni natural (1972), i de patrimoni cultural immaterial (2003), promogudes per la UNESCO. D'aquesta manera, segons la Llei del patrimoni cultural català, el patrimoni cultural és el conjunt de tots els béns mobles o immobles relacionats amb la història i la cultura amb valor històric, artístic, arquitectònic, arqueològic, paleontològic, etnològic, documental, bibliogràfic, científic o tècnic, i dels béns immaterials integrants de la cultura popular i tradicional i les particularitats lingüístiques. Els poders públics tenen l'obligació de protegir el patrimoni cultural, conservar-lo, acréixer-lo, investigar-lo i difondre'n el coneixement.¹

¹ Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català.

El patrimoni s'ha vinculat gradualment amb l'educació, a mesura que els museus i equipaments patrimonials l'han anat incorporant en les seves funcions. En aquest sentit, l'International Council of Museums (ICOM) ha ofert una definició de museu que ha estat acceptada internacionalment, on es destaca la finalitat educativa de les institucions patrimonials: "El museu és una institució sense finalitats lucratives, permanent, al servei de la societat i del seu desenvolupament, oberta al públic, que adquireix, conserva, investiga, comunica i exposa el patrimoni material i immaterial de la humanitat i el seu medi ambient amb finalitats educatives, d'estudi i oci".

Els EUA van ser els impulsors dels departaments d'educació ja als anys 20. A casa nostra, els inicis dels departaments d'educació, integrats en entorns museístics, es remunten als anys 80 del segle XX, en el moment en què els museus esdevenen eines socials, i deixen de ser institucions tancades. Des de llavors, l'educació en els museus ha estat un camp especialitzat que s'ha dedicat a desenvolupar i enfortir del rol educatiu de les institucions.

Actualment tots els museus i centres patrimonials desenvolupen extenses programacions escolars, sobretot dedicades a l'educació primària i secundària; però encara són pocs els que s'atreveixen a portar a terme activitats dissenyades pensant únicament i exclusivament en els infants de les escoles bressol.

Actualment, més de trenta anys després, l'existència de departaments educatius dins els centres museístics ja no és només una realitat, sinó que és pràcticament una prioritat en tots els casos. D'altra banda, l'ús del patrimoni com a element educatiu a l'aula és un fet que es va incorporant a poc a poc.

Certament, l'educació patrimonial hauria de permetre la interacció dels elements patrimonials en l'entorn immediat dels alumnes. En aquest sentit, els diversos centres educatius i museístics disposen de quantitats de materials que, seleccionats i dotats d'un discurs amb vocació educativa, poden suposar una nova proposta dirigida a estimular, entre d'altres, la identitat, la curiositat i la integració.

6.1. Què ens permet fer el treball en educació i patrimoni

- Fomentar el desenvolupament d'un pensament social crític, per interpretar la realitat que ens envolta, actuar-hi democràticament i participar de manera activa en la construcció del futur.
- Fer palesos uns trets comuns de l'entorn i de la comunitat on es viu.
- Situar-se en l'entorn, la societat, la cultura i el món.
- Ser respectuós amb altres formes de vida, del passat i d'altres cultures.
- Construir una identitat personal, col·lectiva i social que permeti potenciar l'autonomia personal per prendre compromisos, defensar drets i deures de la ciutadania, i participar responsablement.
- Facilitar la construcció d'un coneixement històric i social, per construir una consciència històrica que permeti entendre la continuïtat temporal i el lligam indissoluble que hi ha entre el que som, el que hem estat i el que serem.
- Fomentar la curiositat.
- Interpretar i entendre l'entorn de manera activa i vivencial.
- Recuperar un patrimoni i uns objectes amb risc de pèrdua i aprendre a valorar-los.

7. El rol del personal educador de llars d'infants en les activitats educatives en museus i equipaments patrimonials

El rol de del personal educador de llars d'infants se situa en tres parts: treball previ, durant la sortida o activitat, i després de la sortida o activitat.

7.1. Treball previ

El personal educador de llar d'infants té un paper important previ a la visita al museu per tal que els infants puguin gaudir i treure el màxim profit de l'experiència.

Per dur a terme aquest treball és necessari que l'educador o educadora conegui el patrimoni i tingui unes nocions sobre el tema que es treballarà en el museu o institució patrimonial el dia que és faci la sortida o es faci l'activitat.

Un cop adquirit tot aquest coneixement, i tenint en compte el moment evolutiu del grup classe, l'educador o educadora de llar d'infants ha de buscar les estratègies i recursos més adequats per potenciar la curiositat amb l'objectiu que l'activitat sigui significativa per als infants. És fonamental un intercanvi d'informació i coneixement entre el personal educador de llars d'infants i el personal educador de museus i d'equipaments patrimonials.

La persona responsable de l'aula cal que posi en situació l'educador o educadora del museu del nivell evolutiu en què es troba el grup classe; quins són els motius pels quals han triat fer l'activitat al patrimoni, i en quin moment del cicle d'aprenentatge es porta a terme l'activitat. També ha d'informar si dins el grup hi ha algun alumne amb necessitats específiques de suport educatiu (NESE).

7.2. Durant la sortida o activitat

Durant l'activitat, l'educador o educadora de llar d'infants ha de ser un referent per proporcionar seguretat als infants i un suport per al personal educador de patrimoni, ja que és el primer és qui coneix els alumnes de primera mà.

És important que tant els espais com els materials siguin adequats a l'edat i al nivell evolutiu dels infants. Si en el grup hi ha algun infant amb NESE, cal que aquests recursos estiguin adaptats o les activitats hagin estat dissenyades seguint criteris de disseny universal.

Al llarg de l'activitat cal tenir en compte que el principal protagonista és l'infant. Per això, l'educador o educadora de llar d'infants ha d'acompanyar, orientar i ajudar el grup per tal d'afavorir-ne l'aprenentatge.

Durant l'activitat és important que l'infant tingui certa llibertat perquè sigui ell pròpiament qui a través de l'experimentació, la manipulació i la vivència adquireixi els propis aprenentatges.

Cal dir que és convenient, si es té la possibilitat, dividir en grups reduïts el grup classe, per poder garantir l'accessibilitat al material.

7.3. Després de la sortida o activitat

Un cop finalitzada l'activitat és necessari que tant l'educador o educadora de llar d'infants com l'educador o educadora de patrimoni facin una valoració acurada de l'activitat i que les intercanviïn per tal de poder-la millorar.

Seria interessant també documentar de manera visual o fotogràficament tot el procés per mostrar-lo a la família i així, a més d'informar, també generar a les famílies un interès pels temes tractats, ja que a llarg termini és la família la que pot continuar o potenciar l'interès de l'infant cap a l'educació patrimonial. Així mateix, a banda del treball amb les famílies, a les llars d'infants també es pot continuar treballant en la matèria amb activitats posteriors.

8. El rol del personal educador dels museus i centres patrimonials

L'atenció als grups escolars d'infants d'escola bressol esdevé una oportunitat cabdal per interactuar directament amb el públic infantil i per acostar-los a un patrimoni que els pertany i del qual tenen dret a gaudir amb garanties de qualitat.

Els educadors no només han de presentar el contingut, sinó que l'han de fer comprensible tenint en compte les característiques pròpies de la primera infància. És fonamental triar què volem explicar, quina idea o concepte destacarem i quin element volem realçar de tots els que formen part del conjunt.

Així, la selecció és fonamental a l'hora dissenyar l'activitat: prioritzar què volem transmetre, organitzar bé les dinàmiques, i triar els recursos i els materials més adients a les possibilitats i interessos dels infants, és indispensable per no caure en un excés de transmissió d'informació i per fomentar una experiència enriquidora i significativa. L'atenció dels grups d'educació infantil porta implícita una formació necessària dels educadors de museus que els permeti desenvolupar la seva feina amb qualitat i rigor.

Cal remarcar que, per al bon desenvolupament d'una activitat patrimonial, no només s'han de tenir en compte els aspectes metodològics i del currículum. Els aspectes logístics i pràctics són imprescindibles perquè l'activitat tingui èxit.

Qualsevol sol·licitud de visita a un museu o centre patrimonial ha de tenir en compte tres moments importants de treball: el previ, durant l'activitat i després de l'activitat.

8.1. El treball previ

El personal educador del museu no coneix els infants que atindrà; tampoc els interessos o necessitats, les dinàmiques de classe, els motius de la visita al centre patrimonial ni quins són els objectius que es vol aconseguir amb la visita. Per tant, és molt important establir un contacte previ amb l'escola per tal d'obtenir el màxim d'informació possible: Per què han decidit fer la visita? Quin és l'objectiu de la sortida? Estan desenvolupant algun treball a l'aula relacionat amb el museu o el patrimoni?

Al mateix temps, és important informar el personal educador de la llar d'infants sobre els objectius i continguts que es treballen en l'activitat triada i com es desenvoluparà. Cal tenir en compte aspectes logístics: per exemple, si necessiten una estona abans de començar

perquè els infants esmorzin, la durada exacta de l'activitat, si es farà alguna pausa, si hi ha desplaçaments pel museu i si els espais estan ben adaptats als infants.

8.2. El treball durant l'activitat

Cal planificar bé el moment de la rebuda, els espais i els recorreguts. És important poder dividir el grup classe en dos petits subgrups, acompanyats cadascun d'ells per un educador o educadora del museu i alguna persona referent de la llar d'infants.

Les activitats han de ser obertes i flexibles. El personal educador del museu ha de poder adaptar les seves accions en cada moment. El seu paper ha de ser més el d'acompanyant que promou l'interès i la curiositat, que no pas el d'expert en continguts que ha de transmetre. La seva intervenció ha d'anar orientada a posar en contacte els seus coneixements amb les descobertes dels infants. Per això, s'han de fomentar situacions que provoquin descobertes, pensaments i reaccions dels nens i nenes, ja sigui fent-los preguntes obertes o mostrant-los materials suggeridors, sempre escoltant-los i respectant-ne l'interès i ritme.

Per aconseguir aquesta dinàmica és necessari dissenyar activitats no transmissores, que no obliguin els infants a anar passant d'un punt a l'altre de manera lineal. Així cal fomentar espais de lliure circulació on els infants puguin decidir on volen anar i què volen investigar; possibilitar activitats obertes que no tinguin un únic recorregut, que puguin desenvolupar-se de diferents maneres segons els interessos generals del grup classe. Per exemple, amb la manipulació d'objectes reals, i si no és possible pel valor patrimonial o perquè estan situats en llocs de difícil accés, caldria disposar de bones rèpliques, de reproduccions fetes amb el mateix material per assegurar la transmissió de característiques com la duresa, la temperatura, la textura, etc. En definitiva, les activitats han de ser una oportunitat per fer-se seu el patrimoni.

El personal educador de la llar d'infants ha de confiar la dinàmica de l'activitat al personal educador del museu, intervenint en els moments que creguin oportuns i vinculant, si cal, el que es fa en aquell moment amb coses que ja s'hagin treballat a l'aula.

8.3. Després de l'activitat

El personal educador del museu pot proposar un repte a la classe perquè continuï investigant algun aspecte suggeridor, i d'aquesta manera donar una continuïtat a l'aula.

Un cop feta l'activitat, cal portar a terme procediments d'avaluació per analitzar l'activitat educativa i reflexionar sobre la pràctica pedagògica, per tal de millorar l'acció educativa. Per fer-ho, es poden emprar diversos recursos que s'usen en l'avaluació de l'educació infantil:

- **L'observació:** Establir una pauta d'observació i fer el seguiment de les activitats per part companys educadors ens ajudarà a analitzar els punts forts i febles de les activitats. El disseny d'una pauta ens permetrà determinar què volem avaluar i amb quin propòsit. Així, si la rúbrica se centra en el comportament de l'educador o educadora podrem establir si ha aconseguit transmetre els objectius i continguts predeterminats; si té una actitud oberta i flexible o és excessivament transmissora, i si el seu llenguatge és adequat al coneixement dels infants. La pauta d'observació, però, també es pot centrar en els

materials i espais per determinar si són els adequats o es pot centrar en criteris d'observació de l'actitud dels infants. També s'han de tenir en compte indicadors per conèixer quin impacte ha tingut l'activitat en els infants.

- **La documentació:** Els enregistraments en vídeo o àudio, fotografies o notes escrites ens permeten reflexionar de manera rigorosa sobre la nostra pràctica educativa, l'adequació de les propostes didàctiques, etc.
- **Enquestes paral·leles:** Fer enquestes al personal educador de llars d'infants continua sent una bona eina per conèixer què els ha semblat l'activitat. És important també fer una enquesta paral·lela al personal educador del museu que l'ha dut a terme, per tal de creuar la informació. Els creuaments d'enquestes ens aporta una anàlisi més acurada i evita prendre decisions poc contrastades.

9. La planificació d'unitats didàctiques

El fet de programar i planificar implica prendre una sèrie de decisions sobre un procés, els elements que hi intervenen i els seus resultats. Per fer això, necessitem una visió anticipada i estructurada de l'activitat que volem portar a terme i de tots aquells elements que es necessitin per portar-la a terme.

Es tracta d'elaborar un pla d'acció, que inclou preveure com es desenvoluparà una activitat i quins elements necessitarem tenir en compte perquè es faci. També cal de procurar que hi hagi coherència entre els objectius, els continguts i els mitjans de què disposem per obtenir els resultats desitjats. Programar, en el context educatiu, significa fer explícites aquestes intencions educatives.

La planificació de les activitats de patrimoni han de tenir en compte les capacitats i els objectius que s'assenyalen al currículum de l'educació infantil, i preveure l'organització del temps, espais i materials. Els continguts de les propostes han d'adequar-se a les característiques i necessitats de l'edat dels infants que visitaran el museu o l'element patrimonial.

Per afavorir el desenvolupament de les capacitats, les activitats han de partir d'un treball globalitzat entre les diverses àrees i potenciar estratègies per aprendre que estiguin centrades en el diàleg i la construcció compartida del coneixement, amb situacions adreçades a generar interès mitjançant la resolució d'activitats i mètodes actius.

La planificació de la unitat didàctica és convenient fer-la en una plantilla, com la que es mostra a continuació:

Unitat didàctica	Període	Curs	Educador/a											
Justificació														
Objectius d'aprenentatge						Capacitats								
						1	2	3	4	5	6	7	8	9
Continguts d'aprenentatge														
Descoberta d'un mateix i dels altres			Descoberta de l'entorn			Comunicació i llenguatge								
Seqüència didàctica														
Activitats inicials														
Activitats de desenvolupament														
Activitats de síntesi														
Activitats i orientacions didàctiques				Recursos: espais i materials		Grups		Atenció diversitat						
Inicials														
Desenvolupament														
Síntesi														
Temporització														
Indicadors/criteris d'avaluació														
Reflexions sobre la pràctica educativa (autoavaluació)														

9.1. Consideracions metodològiques per planificar activitats patrimonials en l'etapa 0-3 anys

Segons el **currículum a l'educació infantil** es presenten tres àrees d'experiència i desenvolupament, que no es donen separatament sinó transversalment:

- Àrea de descoberta d'un mateix i dels altres
- Àrea de descoberta de l'entorn
- Àrea de comunicació i llenguatges

Tenint en compte aquestes tres àrees, s'han definit les característiques de les **activitats educatives patrimonials**, que serien les següents:

- Han de ser adequades a l'edat de l'infant segons el seu desenvolupament psicomotriu, d'autonomia personal, de relacions amb l'entorn físic i social, de comunicació i llenguatge.²
- Han de ser interessants, agradables i atractives.
- Han de permetre el desenvolupament de les diferents capacitats de l'infant que s'estableixen en els currículums dels dos cicles d'educació infantil.
- Han de permetre progressar en el coneixement i en el domini del seu cos, en el moviment i la coordinació.
- Han de buscar assolir progressivament la seguretat afectiva i emocional de l'infant per anar-se formant una imatge positiva de si mateixos i de les altres persones.
- Han de permetre adquirir progressivament hàbits bàsics d'autonomia en accions quotidianes, per actuar amb seguretat i eficàcia.
- Han de permetre pensar, crear, elaborar explicacions i iniciar-se en les habilitats matemàtiques bàsiques.
- Han de buscar progressar en la comunicació i expressió ajustada als diferents contextos i situacions de comunicació habituals per mitjà de diversos llenguatges.
- Han de permetre l'observació i exploració de l'entorn immediat, natural i físic, amb una actitud de curiositat i respecte i participar, gradualment, en activitats socials i culturals.
- Han de permetre que l'infant mostri iniciativa per afrontar situacions de la vida quotidiana, n'identifiqui els perills i aprengui a actuar-hi en conseqüència.
- Han de facilitar la convivència en la diversitat, avançant en la relació amb les altres persones i iniciant-se en la resolució pacífica de conflictes.
- Han de permetre l'aprenentatge per comportar-se d'acord amb unes pautes de convivència que els portin cap a una autonomia personal, cap a la col·laboració amb el grup i cap a la integració social.
- Cal que prevegin la diversitat i atenguin les necessitats individuals de cada infant; cal desenvolupar si cal un protocol de coordinació amb les llars per tal d'ajustar-se als infants amb NESE.
- Han de ser significatives i que es facin d'acord amb les potencialitats dels infants. Els infants han d'aprendre i construir coneixements actuant i participant en situacions i activitats que tinguin sentit per a ells. Han de presentar un equilibri entre els aspectes

² La *Guia de desenvolupament per a les famílies i el personal educador del Departament d'Ensenyament* (juny de 2012) mostra les pautes que indiquen l'evolució dels infants d'entre 0 i 3 anys.

coneguts i els aspectes que se situen prou allunyats de les capacitats que tenen els infants. Els aprenentatges es construeixen a partir de les relacions i interaccions que es donin dins i fora de l'escola amb l'entorn físic i social.

- Han d'oferir situacions de joc, ja que aquest es considera l'activitat privilegiada per al desenvolupament de les capacitats i permet als infants crear experiències i aprendre a través de la imitació, la simbolització i la interacció social.
- Han d'afavorir la iniciativa, la creativitat, la descoberta autònoma i l'experiència directa dels infants. Es tracta de crear les condicions adequades perquè els infants siguin els protagonistes del seu desenvolupament, tot fugint de propostes tancades on els infants adopten un paper passiu. Aquest punt està relacionat amb el rol no directiu del personal educador del patrimoni. La manera d'actuar d'aquest ha de ser flexible, acceptant les iniciatives i errors dels infants, i deixant una distància entre la seva intervenció educativa i el temps que necessiten els infants per captar i gestionar la proposta que se'ls proposa.
- Han de ser flexibles. Les activitats han de poder adaptar-se a les necessitats educatives i logístiques dels diferents grups. Per tant, és millor dissenyar recursos educatius que es puguin adaptar als diferents ritmes, que no activitats tancades.
- La persona educadora del patrimoni ha de tenir un paper actiu però no directiu: observa, vetlla perquè tots els infants participin i acompanya els infants que ho necessitin en coordinació amb l'educador o educadora de la llar. Cal preveure la coordinació amb els educadors de les llars abans i durant la visita.
- Cal encaixar l'activitat patrimonial amb les rutines i ritmes propis de les llars d'infants: acollida, desplaçaments, descans, alimentació, higiene, temps per anar al lavabo i bolquers, agrupacions d'infants...
- Han de preveure l'agrupament dels infants i del personal educador de suport. En general quan el museu rep un grup escolar respecta l'agrupament que estableix la llar d'infants. No obstant això, és important per al museu preveure que disposa de personal suficient per poder fer grups reduïts. Val la pena valorar l'agrupació en grups reduïts, ja que els infants menors de 3 anys es comuniquen millor quan l'atenció per part de l'educador o educadora de la llar és individualitzada. Caldria mantenir aquest model per garantir el vincle afectiu amb els educadors de patrimoni. El grup reduït afavoreix la imitació, l'observació mútua entre grups d'iguals, l'ajuda i la col·laboració espontània entre infants. També facilita l'observació dels infants al llarg del desenvolupament de l'activitat, fet que afavoreix la recollida d'informació per a l'avaluació. Si es mantenen els grups reduïts, cal implicar els educadors de les llars a l'activitat.
- Han de tenir en compte les didàctiques específiques de cada disciplina a l'educació infantil. En l'apartat bibliogràfic es recullen algunes publicacions que fan referència a la didàctica de la història, l'art i les ciències naturals.
- Han de tenir en compte valors ètics, estètics, ambientals, socioculturals i personals com són: la igualtat de gènere, la inclusió, la diversitat, el respecte pel medi, l'educació per la pau...
- Cal organitzar el temps, l'espai i els materials.
- Cal delimitar un **espai** accessible i adaptat dins del museu on es desenvolupi l'activitat. Segons el tipus de proposta es poden compartir espais (el museu visita l'escola). És tan important dissenyar l'activitat i decidir el material, objectes o joguines que s'hi posaran, com delimitar l'espai on se situaran els infants i els adults (catifes, coixins...).
- Els espais haurien d'oferir estímuls per experimentar amb objectes quotidians i de l'entorn, per al domini de les habilitats corporals i comunicatives i per al joc social i simbòlic. És per això, que a l'hora de pensar en els espais cal tenir en compte que incloguin les característiques següents:

- que siguin acollidors, còmodes i que puguin ser reconeguts per l'infant com a "familiars";
- que siguin atractius, motivadors, que despertin la curiositat, la descoberta, l'exploració, l'experimentació i evitin la dispersió;
- que s'organitzin en diferents àrees funcionals, clarament delimitades;
- que protegeixin els infants de les interferències que provoca l'activitat grupal;
- que permetin, als infants, veure les persones de referència i els donin seguretat;
- que siguin zones adequades per al canvi i la higiene personal (lavabos i piques adaptats als infants);
- que tinguin vitrines, objectes i peces accessibles per als infants: que el que es vulgui ensenyar estigui a la seva alçada;
- que siguin de fàcil accés i sense barreres arquitectòniques (cal evitar les escales);
- que compleixin la normativa de riscos i de seguretat.

Pel que fa als **materials**, cal definir com serà utilitzat (si de forma individual o en grup), com es repartirà i es recollirà, i tenir en compte aspectes de seguretat, tant dels infants com dels materials o objectes patrimonials.

Cal oferir una gran varietat de materials per a la seva descoberta, que han d'estar ben seleccionats:

- Materials per a la descoberta d'un mateix i de la vida quotidiana: robes, draps, coixins, miralls...
- Materials per a la descoberta de l'entorn natural, cultural i social.
- Materials sensorials, d'observació i experimentació: tubs, pots de vidre i de plàstic, aigua, sorra, pedres, fulles o embuts.
- Materials per a la comunicació i els llenguatges: llibres, làmines, contes, safates de classificar, taps, xapes, pintures, ceres, llapis, guixos, papers variats, tampons, materials de rebuig, rodets, elements naturals, fang, farina, esponges, cotó, música, instruments de percussió, robes, miralls, mocadors, màscares, etc.
- Materials inespecífics i de recuperació.

Hi ha d'haver la quantitat suficient de materials perquè els infants puguin experimentar, manipular i sentir, i han d'estar disposats de manera ordenada, visible i accessible. Poden ser presentats de diferents maneres: panera dels tresors, capsos màgiques, maletes viatgeres, materials heurístics, etc.

El temps: Les activitats no han de superar l'hora de durada, tenint en compte les estones que es dediquen a l'atenció individualitzada dels nens i nenes, i en les quals cal tenir en compte el següent:

- A l'arribada dels grups al museu cal preveure un temps prudencial perquè els infants se situïn, per les necessitats bàsiques (si han de menjar, anar al lavabo, beure aigua...).
- Cal ser flexible per poder-se adaptar al ritme i a les característiques de cada infant i de cada grup.
- En la durada de les activitats s'ha de tenir en compte les necessitats i interessos dels infants, i han de ser variades.

La planificació: La vinculació de la visita amb un treball previ o posterior a la llar d'infants és bàsic per a l'aprenentatge significatiu dels infants. Es pot preparar la visita a través d'una aproximació de l'educador o educadora de patrimoni a la llar per conèixer el centre i el grup

d'infants que visitaran el museu, amb l'objectiu d'iniciar el vincle afectiu. També es pot fer una presentació o una activitat inicial de motivació: els pot deixar un regal o element que faci de mediador entre l'escola i el museu o a la inversa, o bé crear un racó del museu a la llar. Caldria preveure com es pot continuar fent un treball posterior a la llar d'infants i com es poden vincular les famílies, que són les continuadores de les experiències que tenen els infants a la llar. També caldria tenir en compte fer una versió de la unitat didàctica per treballar a la mateixa llar d'infants, en el cas d'aquelles llars que no tenen la possibilitat de desplaçar-se fins al museu o fins a l'equipament patrimonial.

10. Unitats didàctiques

La localització, tant del Museu Palau Mercader com del Reial Monestir de Santes Creus, dificulta la logística de les llars d'infants per desplaçar-se als monuments. Els equipaments educatius s'han de traslladar amb autobús i, actualment, aquesta és una opció agosarada per dur-la a terme amb infants de 0 a 3 anys.

En el currículum d'educació infantil, se subratlla la importància de fer sortides properes a l'escola, que ajudin a descobrir l'entorn més proper (una visita al forn o al parc del barri, un passeig per un camí conegut...). La descoberta de l'entorn natural es completa amb el coneixement del món social i cultural.

Per tant, per ser realistes s'han creat, inicialment, activitats per ser desenvolupades a l'aula i per establir vincles per a una futura visita als monuments. En algun cas, s'ha inclòs en la mateixa unitat didàctica, una segona part on s'inclouen les activitats al museu.

És necessari, doncs, treballar a mitjà termini en propostes sobre el monument amb les famílies o amb la llar d'infants. Aquestes propostes poden anar per separat o poden tenir una continuació llar/família - museu o museu - llar/família.

La idea dels espais relacionats amb els diferents personatges també neix del currículum. Es poden organitzar ambients i racons destinats a activitats exploratòries. Es tracta de posar a l'abast de l'infant elements de l'entorn que incentivin l'exploració sensorial i l'experimentació. Activitats com la panera dels tresors, el joc heurístic o les safates d'experimentació contribueixen a aquesta exploració.

L'educació infantil ha de prioritzar també la descoberta d'elements naturals de l'entorn que són, per a l'infant, intrínsecament atractius i motivadors. Res no interessa més a un infant petit que la vida, per la qual cosa és imprescindible que, tant en els espais interiors com en els exteriors, es pugui oferir la possibilitat de descobrir-la. Apassionar-se amb ells, participant en les observacions, comentant comportaments, formulant o responnent preguntes. Són moments molt intensos que les persones educadores poden compartir amb els infants.

10.1. Unitat didàctica 1: Plomes, vidrieres i colors al Museu Palau Mercader

Unitat didàctica: 1a part – a la llar d'infants	Període:	Curs:	Educador/a:							
<p>Justificació:</p> <p>Donar a conèixer les vidrieres del Museu Palau Mercader, ja que són un dels elements significatius de la planta noble del Palau. Ubicades a la galeria i visibles des de la planta baixa, ens mostren la seva majestuositat i assortit de colors, que ens condueixen cap a una altra època i generen emocions de sorpresa en els infants.</p> <p>La situació allunyada del Museu Palau Mercader de les llars d'infants crea la necessitat de planificar la unitat didàctica en dues fases. En la primera fase, el Museu s'apropa a l'escola i es presenta mitjançant materials atractius per als infants, amb la possibilitat de desenvolupar l'activitat i de crear del racó del Museu a l'aula. En la segona fase, l'escola va al Museu com a grup classe o amb la família.</p> <p>En aquesta primera fase es combina l'activitat lúdica amb conceptes bàsics del Museu, el seu entorn, els seus objectes, per què hi són, les persones que hi van viure... tot despertant l'imaginari històric. Treballarem de manera globalitzada les diferents àrees d'aprenentatge, conscients dels diferents ritmes dels infants i del seu llenguatge incipient.</p>										
Objectius d'aprenentatge		Capacitats								
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
<ul style="list-style-type: none"> - Conèixer un espai patrimonial fora de l'escola. - Despertar la curiositat per la història. - Participar amb iniciativa en les activitats que se'ls ofereix. - Incorporar paraules noves al seu vocabulari referides al museu, el temps i a la història. - Establir relacions entre el que ja saben i el que els ve de nou. - Comprendre i reflexionar entre els conceptes nou, vell i antic. - Fer conjunts i col·leccions d'objectes, observant, buscant semblances i diferències. - Deixar que els infants facin les seves pròpies interpretacions del passat. 		x	x		x	x	x	x	x	x
Continguts d'aprenentatge										
Descoberta d'un mateix i dels altres	Descoberta de l'entorn	Comunicació i llenguatge								
<ul style="list-style-type: none"> • Autonomia i espontaneïtat davant de les propostes de joc. • Confiança i seguretat de les pròpies possibilitats expressives, preceptives i motores. 	<ul style="list-style-type: none"> • Identificació del personal del museu i dels elements de l'entorn que li siguin coneguts. • Iniciació en la diferenciació d'algunes qualitats 	<ul style="list-style-type: none"> • Iniciació d'un vocabulari nou relacionat amb el museu com el temps i la història: <i>Ara, fa molts anys, nou, antic, abans...</i> utilització del temps verbal en passat. • Atenció davant de les explicacions de l'educador/a 								

<ul style="list-style-type: none">• Domini progressiu del control i de la manipulació oculomanejadora, així com de les habilitats manipulatives necessàries per explorar objectes.• Adquisició d'hàbits socials, actituds de respecte, ajuda i acceptació dels altres.• Manifestació i expressió de les pròpies emocions i sentiments, utilitzant el llenguatge d'expressió i comunicació.	sensorials fruits de l'exploració del objectes materials i de la comparació de les seves propietats.	<ul style="list-style-type: none">• Ús de la llengua oral i gestual per relatar i evocar fets.
--	--	--

Seqüència didàctica

Activitats inicials

Comunicació entre el Museu i les llars amb l'objectiu d'explicar la unitat didàctica i establir un intercanvi entre l'equip d'educadors de les llars i del patrimoni per tal de conèixer les característiques del grup.

Cal pactar prèviament amb les llars si la segona fase la desenvoluparan al Museu Palau Mercader com a escola o amb les famílies.

Abans de començar, es proposa que l'educador/a del grup d'infants els parli de joguines noves, velles, trencades i arreglades que tenen a la mateixa aula. Aquesta activitat prèvia és de gran utilitat per introduir els conceptes de conservació, restauració i col·lecció que tractarà l'educador/a de patrimoni.

Activitats de desenvolupament

L'educador/a de patrimoni es presenta als infants i els situa dient d'on ve.

Els ensenya diverses imatges: de l'exterior del Museu, de les vidrieres de colors i d'objectes d'algunes sales.

Explica als infants el motiu pel qual els ha anat a visitar: "Ahir em vaig trobar aquesta capsula amb una nota que diu: Per portar a la classe dels... de la llar...". A l'interior de la capsula hi ha un objecte antic i joguines noves, velles i trencades, tot relacionat amb el Museu, que ajuden a fer la introducció. També hi ha el material necessari per dur a terme l'activitat: papers transparents, robes i plomes de colors, i en Gaspar, un lloro, que fa d'enllaç entre l'educador/a de patrimoni i els infants.

El Gaspar els explica com ha anat a parar a dins de la capsula, que a dins hi va trobar una llanterna i en engegar-la va descobrir els papers de colors. Els convida a descobrir-los i a jugar amb els materials.

Activitats de síntesi

La cloenda d'aquesta primera unitat s'ha de fer tal com s'hagi pactat prèviament amb la llar. Per exemple, el lloro els convida a visitar les vidrieres de colors del Museu. Es pot deixar una fotografia del Palau, tant per dins com per fora.

Si l'opció és fer l'activitat a la llar d'infants, en comptes d'anar al Museu, es pot fer servir una vidriera portàtil. En aquest cas, caldrà adaptar l'espai i convertir-lo en un lloc on es pugui estar mig a les fosques per fer un joc amb llanternes de colors i descobrir la vidriera portàtil.

Activitats i orientacions didàctiques		Recursos: espais i materials	Grups	
Inicials		Joguines de la llar d'infants. Imatges grans (mínim A3) del museu, vidrieres i objectes.	Grup gran	
Desenvolupament		Titella, capsa, objectes o joguines, llanternes, papers, plàstics i robes de colors transparents i opacs, plomes...	Grup gran Joc lliure: individuals, grups...	
Síntesi		Titella		
Temporització				
20 minuts				
Indicadors / criteris d'avaluació				
Fotografies, valoració dels 4 eixos				
Reflexions sobre la pràctica educativa (autoavaluació)				
<p>Si s'ha mantingut un clima relaxat. Si s'ha captat l'atenció dels infants. Si la col·laboració del tutor/a ha estat positiva.</p>				

Unitat didàctica: Segona fase. Al Museu	Període:	Curs:	Educador/a:						
Justificació:									
Aquesta segona fase complementa la que s'ha fet a la llar. Consisteix a descobrir els colors de les vidrieres del Museu. Els infants contempen la grandària de les vidrieres i expressen la sensació que els produeix. Recordem que som dins del museu i evaquem el que vam fer a la llar. Cal evocar amb l'escola si pugen a la planta noble.									
Objectius d'aprenentatge	Capacitats								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
- Conèixer un espai patrimonial fora de l'escola.						x		x	x
- Despertar la curiositat per la història.	x			x		x			
- Participar amb iniciativa en les activitats que se'ls ofereix.		x				x		x	x
- Incorporar paraules noves al seu vocabulari referides al museu, el temps i a la història.				x	x				
- Establir relacions entre el que ja saben i el que els ve de nou.				x	x			x	x
- Comprendre i reflexionar entre els conceptes <i>nou</i> , <i>vell</i> i <i>antic</i> .				x	x				
- Fer conjunts i col·leccions d'objectes observant i buscant semblances i diferències.				x	x				
- Deixar que els infants facin les seves interpretacions del passat.	x			x	x			x	

Continguts d'aprenentatge		
Descoberta d'un mateix i dels altres	Descoberta de l'entorn	Comunicació i llenguatge
<ul style="list-style-type: none"> Autonomia i espontaneïtat davant de les propostes de joc. Confiança i seguretat de les pròpies possibilitats expressives, preceptives i motores. Domini progressiu del control i de la manipulació oculomanejadora, així com de les habilitats manipulatives necessàries per explorar objectes. Adquisició d'hàbits socials, actituds de respecte, ajuda i acceptació dels altres. Manifestació i expressió de les pròpies emocions i sentiments, utilitzant el llenguatge d'expressió i comunicació. 	<ul style="list-style-type: none"> Identificació del personal del museu i dels elements de l'entorn que li siguin coneguts. Reconeixement dels canvis entre els espais de la llar i del museu. Apreciació de les característiques del nou espai. Inici de les primeres classificacions i ordenacions i correspondència en funció de les característiques i els atributs. Gaudir de la sortida. 	<ul style="list-style-type: none"> Iniciació d'un vocabulari nou relacionat amb el museu com el temps i la història. Ara, fa molts anys, nou, antic, abans... utilització del temps verbal en passat. Atenció davant de les explicacions de l'educadora. Ús de la llengua oral i gestual per relatar i evocar fets. Reconeixement de formes i colors... Fer conjunts i col·leccions, omplir i buidar, classificar, ordenar.
Seqüència didàctica		
<p>Activitats inicials:</p> <p>Rebuda dels infants al Museu. L'educador/a de patrimoni i en Gaspar, el lloro, els estarà esperant.</p> <p>Des del pati central del Museu observen les vidrieres integrades al conjunt al qual pertanyen, al Palau. Els infants en contemplen la grandària i expressen la sensació que els produeix. Recordarem que estem a dins del Museu i farem memòria de si recorden què és un museu i què s'hi fa.</p>		
<p>Activitats de desenvolupament:</p> <ol style="list-style-type: none"> En Gaspar, el titella, els convida a jugar amb les vidrieres. Cal tenir la reproducció de les vidrieres a una alçada d'un metre per tal de fer-les accessibles als infants. També cal tenir les estructures de fusta, d'uns 40 cm, on els infants podran fer la pròpia vidriera amb peces de colors que posaran dins de dos panells transparents. Ens desplaçem a la sala annexa a l'exposició, on es pot baixar la intensitat de la llum i on s'instal·laran llanternes, papers de colors, material per classificar, ordenar, etc. 		
<p>Activitats de síntesi:</p> <p>Si s'ha pactat amb l'escola es puja a la planta noble en grups petits. En cas contrari, s'acomoden des del pati central. Es valora amb els infants si els ha agradat anar al Museu.</p>		

Activitats i orientacions didàctiques		Recursos: espais i materials		
Inicials		Titella i vidrieres		
Desenvolupament	1	Reproducció de les vidrieres Estructures de fusta Peces de colors		
	2	Jocs d'aigua, llanternes, papers de colors, material per classificar, ordenar, etc.		
Síntesi		La vidriera de la galeria		
Temporització				
AI: 10 minuts AD: 20 minuts AS: lliure / segons el grup				
Indicadors / criteris d'avaluació				
Fotografies, valoració dels 4 eixos/full d'avaluació que ha d'omplir l'escola				
Reflexions sobre la pràctica educativa (autoavaluació)				
Si s'ha mantingut un clima relaxat. Si s'ha captat l'atenció dels infants. Si la col·laboració de la tutora ha estat positiva.				

10.2. Unitat didàctica 2. El Monestir de Santes Creus

Unitat didàctica:	Període:	Curs:	Educador/a:										
Justificació: Apropar el coneixement de l'entorn a les nenes i els nens, mitjançant el patrimoni històric i arquitectònic, i descobrir quines comunitats l'han creat: Qui eren? Com vivien? Com es relacionaven?													
Objectius d'aprenentatge					Capacitats								
					1	2	3	4	5	6	7	8	9
- Conèixer un nou espai, el Monestir, des de la llar d'infants.								x	x	x			
- Descobrir les diferents estances del Monestir.								x	x	x			
- Observar les característiques dels diferents espais.								x	x	x		x	x
- Conèixer com es vivia en un monestir.					x		x	x	x	x		x	x
- Conèixer alguns dels personatges històrics que hi formaren part (monjos, reis, reines, nobles...).							x	x	x				
Continguts d'aprenentatge													
Descoberta d'un mateix i dels altres	Descoberta de l'entorn				Comunicació i llenguatge								
<ul style="list-style-type: none"> Manifestació i expressió de les pròpies emocions i sentiments, utilitzant el llenguatge com a mitjà 	<ul style="list-style-type: none"> Comprensió i apreciació progressiva de l'entorn immediat, i iniciació en el coneixement i l'adquisició de comportaments socials que facilitin la integració en els 				<ul style="list-style-type: none"> Iniciació en la descoberta i l'ús del llenguatge corporal, verbal, musical i plàstic. Interès per algunes de les tècniques més bàsiques 								

<p>d'expressió i comunicació.</p> <p>· Progrés en el domini de la coordinació i orientació en l'espai.</p> <p>· Domini progressiu del control i de la coordinació oculomanejadora, així com de les habilitats manipulatives necessàries per explorar objectes i per ser cada vegada més actiu.</p>	<p>diferents grups socials en què participa.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Orientació amb autonomia en els espais habituals i quotidians i iniciació en l'ús de termes relatius a l'espai (<i>aquí, allà, dins, fora, amunt, avall</i>). • Orientació en les seqüències temporals en què s'organitza la vida diària i iniciació en l'ús de termes relatius a l'organització del temps (<i>matí, tarda, ara, després, avui, demà</i>). • Observació i actuació sobre la realitat immediata, a partir de les pròpies vivències, establint relacions entre objectes segons les seves característiques perceptives. • Observació i exploració de l'entorn físic i social, planificant i ordenant la pròpia acció, constatant-ne els efectes i establint relacions entre la pròpia actuació i les conseqüències que se'n deriven. • Observació i constatació d'alguns dels canvis i modificacions a què estan sotmesos tots els elements de l'entorn (persones, animals, plantes i objectes). • Interès i curiositat pel medi físic i social, explorant les característiques d'objectes, materials i elements de l'entorn natural, formulant preguntes sobre alguns esdeveniments i representant vivències i situacions mitjançant el joc simbòlic. • Iniciació en la diferenciació d'algunes qualitats sensorials fruit de l'exploració dels objectes materials, d'elements 	<p>(pintura, modelatge, dibuix, etc.). dels diferents llenguatges expressius i formes de representació.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Comprensió de les intencions i dels missatges que els adrecen les persones adultes i altres infants, identificant i emprant els diferents senyals comunicatius (gest, entonació) i valorant el llenguatge oral com un mitjà de relació amb les altres persones. • Coneixement i utilització de manera progressiva de les normes que regeixen els intercanvis, relats i converses (atenció, espera, to de veu, interès, iniciativa). • Expressió de necessitats, sentiments i idees mitjançant el llenguatge oral, mostrant un progressiu increment del vocabulari relatiu al propi entorn i experiència, ús de frases simples i comprensió de variacions morfològiques de gènere i nombre. • Iniciació en l'ús de diferents formes de comunicació, esforçant-se per fer-se entendre i escoltant els altres. • Record i relat d'experiències passades i relacionar-les amb situacions semblants o diferents.
--	---	---

	<p>de l'entorn natural i de la comparació de les seves propietats. Inici de les primeres classificacions, ordenacions i correspondències en funció de les característiques i els atributs.</p> <ul style="list-style-type: none">• Reconeixement de seqüències espacials, temporals i lògiques i iniciació en l'ús de les primeres nocions quantitatives en situacions quotidianes.	
--	---	--

Seqüència didàctica

Activitats inicials: (10 minuts)

Presentació, a través del Griu, una criatura mitològica (mig ocell, mig lleó) de l'espai, i de les persones que hi vivien. Es fa ús de làmines o imatges dels personatges i de l'espai. Veuen les imatges i el titella, i els podem preguntar quins elements en poden identificar. Per exemple, si els fem observar les potes, a la part del darrere hi veuran unes urpes potents i al davant, les ungles d'un ocell. També hi observaran una cua de lleó, les ales i el cap d'àguila. Per tant, és fàcil explicar-los qui era aquest ésser mitològic, meitat àguila i meitat lleó, capaç de dominar el cel i de regnar a la Terra. Unes virtuts o capacitats que la religió o, concretament, del Cristianisme, van associar amb la figura de Déu.

Possibilitat de crear un audiovisual senzill (3') de presentació. Imatge i música.

Activitats de desenvolupament: (30 - 40 minuts)

- Vestir-se com els diferents personatges (monjos diversos, reines, reis, cavallers, artesans...). Cal fer servir complements que siguin identificadors de cada personatge.

- Creació de tres espais d'època relacionats amb cada personatge. Cada racó de joc ha de tenir una imatge representativa de l'espai i diferents elements relacionats amb aquest. En funció de la disfressa aniran a un racó o a un altre. Els nens i nenes triaran i intercanviaran disfresses i activitats. L'única norma és que en cada espai han de portar la indumentària corresponent.

Els racons de joc:

1. El Palau Reial

Personatges: reis i reines

Material: s'ha de presentar tancat. Per exemple, caixetes amb monedes i tresors (joies, capes, monedes); caixes amb diferents tipus d'obertures i tanques (baldes, claus o amb doble fons), de materials, mides i textures diferents, i saquets amb diferents teixits.

Finalitat: experimentar diferents textures, materials, mides, etc.

2. El Monestir

Personatges: monjos

Material: contes. Coixins per seure amb diferents materials. Pintar pergamins amb aquarel·la i plomes.

Finalitat: identificar i reproduir les tasques dels diferents monjos.

3. El Claustre

Personatges: cavallers, artesans...

Material: peces de construcció de pedra i fusta regulars perquè ho puguin apilar.

Presentat de forma diferent. Textura de les pedres i la fusta reals.

Finalitat: experimentar diferents tipus de material, de pes, etc.

Activitats de síntesi: (10 minuts)

Torna a aparèixer el Griu i els pregunta quin personatge els ha agradat més, i en quin dels racons han estat més a gust. S'acomiada convidant-los a venir-lo a veure al Monestir.

En aquest sentit, es pot oferir quelcom per fidelitzar una futura visita en família. Per exemple, un "2 x 1" per a les famílies en l'entrada familiar i material per a l'infant amb la imatge del Griu. Un petit dossier amb imatges d'aquest personatge i d'altres companys seus esculpits en el claustre de Santes Creus. Així, el grup familiar hauria de cercar el personatge principal i, per exemple, uns dracs, un ratpenat, un lleó, una sirena.

A aquest joc s'hi podria afegir la recerca d'un cavaller amb armadura enterrat en el claustre, algun dels reis o reines, o un dels abats del terra de la sala capitular. També se'ls podria fer buscar una columna de color vermell –de pòfir– i descobrir alguns dels espais del monestir.

Amb l'ajut dels pares es podria resoldre un senzill joc de pistes i plantejar el desafiament de trobar tot allò inclòs en el dossier.

Activitats i orientacions didàctiques		Recursos: espais i materials	Grups
Inicials		Titella Làmines/imatges dels diferents personatges: reis i reines monjos i cavallers. Audiovisual	Tot el grup
Desenvolupament	Palau Reial Monestir Claustre	<p>Els conservadors del monestir o l'equip d'educadors assessoren sobre quins materials es poden utilitzar.</p> <p>En aquest àmbit podem jugar amb peces de roba de colors vistosos i amb altres tipus de teixits. Hi podem afegir complements com, les sabates acabades en punxa, els mantells, els capells i les còfies.</p> <p>En l'espai de joc corresponent al claustre els protagonistes serien els artesans o escultors, i els cavallers amb vestimenta per a la guerra. Per tant, buscaríem peces de roba pròpies de les persones encarregades dels treballs manuals amb algunes eines característiques. El mateix, amb les armadures i les armes dels nobles o cavallers.</p>	3 grups: un per cada racó

		Evidentment, les eines i armes haurien de ser reproduccions fidels, però de poc pes. Altres exemples de materials: caixes variades amb monedes, tresors i saquets de diferents mides i textures; coixins, aquarel·les, paper per pintar simulant un pergamí i plomes, i peces de pedra i fusta.	
Síntesi		Titella	Tot el grup
Temporització			
Activitat inicial: 10 minuts Activitat de desenvolupament: 40 minuts Activitat de síntesi: 10 minuts			
Indicadors/criteris d'avaluació			
Es basa en l'observació directa dels infants: <ul style="list-style-type: none"> - Mostren atenció i interès en les explicacions que fa en Griu. - Participen activament en els racons de joc. - Gaudeixen en les activitats que fan. 			
Reflexions sobre la pràctica educativa (autoavaluació)			
A partir de les observacions fetes, fer una valoració de cada grup per analitzar-les i fer-ne modificacions si cal. Aquesta valoració l'hauria de fer el personal del mateix museu que intervé en les activitats i també els acompanyants dels infants.			

11. Conclusions

En primer lloc, cal fer una valoració sobre el procés d'aprenentatge, que s'ha portat a terme de manera col·laborativa i sota el paradigma de l'aprenentatge situat. Des del punt de vista de l'aplicabilitat d'aquesta teoria al context real, val a dir que ha estat possible i s'han arribat a assolir els objectius plantejats en el disseny. Per identificar el grau de satisfacció amb la realització de l'activitat, es va distribuir una enquesta entre els participants on es preguntaven diverses qüestions.

Hi ha aspectes que els participants de la comunitat de pràctica han puntuat amb els valors màxims: la mateixa comunitat de pràctica com a modalitat engrescadora i estimuladora, el fet d'haver après "coses valuoses" i la comprensió sobre els continguts tractats. Així mateix, en aquest rang també s'hi encabeix l'interès despertat per la matèria tractada.

Això ens porta a reflexionar sobre el coneixement en les organitzacions. L'aprenentatge situat, i concretament les comunitats de pràctiques, permeten aflorar el coneixement tàcit i convertir-lo en coneixement explícit. Això és possible amb la interacció entre els membres de la comunitat i a partir de la reflexió sobre la mateixa pràctica. Però, a més, en aquesta comunitat de pràctica concretament també s'ha portat a terme el procés de coneixement explícit a coneixement tàcit (Nonaka & Takeuchi citat en Godói-de-Sousa i Eiko Nakata, 2013), és a dir l'aprenent fent. Per assolir aquesta fita ha estat necessari posar de manifest i

compartir les experiències de tots els participants, i més quan aquests provenien de dos àmbits professionals ben diferents.

Un aspecte que cal ressaltar, i també diferenciador de la formació tradicional, és la coresponsabilitat entre tots els membres de la comunitat en l'assoliment dels objectius comuns (producte de coneixement) i el temps emprat per aconseguir-los. La meitat dels membres de la comunitat han opinat que la càrrega de treball ha estat gran o molt gran. Tanmateix, no ha estat un inconvenient per arribar a la producció del coneixement final. Val a dir, però, que el rol que ha permès la dinamització del grup i el no defallir en l'assoliment de la redacció del producte de coneixement ha estat la moderadora, valorada molt positivament quant al foment de la participació i la motivació i resolució de dubtes dels participants. El rol de l'expert o experta també ha estat essencial en aquest procés d'aprenentatge, que ha ajudat a resoldre i clarificar aspectes conceptuals, amb l'aportació de documentació complementària i en l'avançament de la redacció del document final.

Però si hi ha un indicador que proporcioni una visió sobre l'aprenentatge adquirit és la percepció que tenen els participants abans i després del procés: entre els coneixements i habilitats previs a la comunitat de pràctica i la satisfacció global un cop finalitzada aquesta i el producte de coneixement resultant.

Amb tot això, es pot concloure que, tot i que la implicació i l'esforç dels participants en una comunitat de pràctica són més grans que en una formació tradicional, el resultat en termes d'aprenentatge són més perdurables, tenint en compte que la base és l'aprenentatge significatiu, dialògic i situat.

Aquesta, doncs, és una metodologia formativa que cal potenciar en l'entorn de l'aprenentatge organitzacional, on la pràctica i les competències professionals són els eixos centrals de la formació.

Bibliografia

AYUSO, H. "Arte contemporáneo una experiencia educativa en las escuelas de 0 a 3 años y el centro de arte". *Indivisa: Boletín de Estudios de Investigación*, núm. 12 (2011): p. 219-227.

BONIL, J.; GÓMEZ, R.; PEJÓ, L. i VILADOT, P. *Som educació. Ensenyar i aprendre als museus i centres de ciència: una proposta de model didàctic*. Barcelona: Museu de Ciències Naturals de Barcelona, 2012.

CALAF, R. *Didáctica del patrimonio: epistemología, metodología y estudio de casos*. Gijón: Trea, 2008.

CARBONELL, A.; BALLESTER, M. "Espacios de ciencia. La curiosidad debe continuar". *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 466 (2016): p. 60-62.

COOPER, H. *Didáctica de la historia en la educación infantil y primaria*. Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte / Morata, 2012.

Creativitat, aprenentatge, experiència, joc...; recull dels 10 anys (2004-2014) de la iniciativa "Els més petits visiten la Panera!". Lleida: Centre d'Art la Panera, 2016.

CUENCA, J. M.; MARTÍN, M. J. *Manual para el desarrollo de proyectos educativos de museos*. Gijón: Trea, 2014.

DÍAZ, F. "Cognición situada y estrategias para el aprendizaje significativo". *Revista Electrónica de Investigación Educativa*. Vol. 5 (2)(2003). Disponible a:
<<http://redie.ens.uabc.mx/vol5no2/contenido-arceo.html>> [consulta: 14 de febrer de 2019]

GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT. *Currículum i orientacions educació infantil primer cicle* [en línia]. Barcelona: 2012. Disponible a:
<http://ensenyament.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/colleccions/curriculum/orientacions_avaluacio_infantil_1cicle.pdf> [consulta: 14 de febrer de 2019]

GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT. *L'infant de 0 a 3 anys. Guia de desenvolupament per a les famílies i el personal educador*. [en línia] Barcelona: 2012. Disponible a:
<http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0087/d48e6658-4868-4846-a6f7-7a36f83ea845/guia_de_desenvolupament_0-3_anys.pdf> [consulta: 14 de febrer de 2019]

IZQUIERDO, E.; ROMERO, V. *La programació en l'àmbit formal*. Barcelona: Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya i Institut Obert de Catalunya, 2010 (Didàctica de l'educació infantil).

MEDINA, J. L.; CASAMAYOR, G, Gil, M. *La transferència dels aprenentatges al lloc de treball. Guia per a dissenyar i impartir accions formatives*. UOC: 2017.

PEDREIRA, M. "Niu de ciència, espacio de educación científica para niños". *Museologia e Patrimônio. Revista Eletrônica do Programa de Pós-Graduação em Museologia e Patrimônio - Unirio | MAST* – (8) núm. 1. (2015) <https://edunat.museociencias.cat/wp-content/uploads/2015_pedreira_niu_espacio_educacion_cientifica.pdf> [consulta: 14 de febrer de 2019]

ROMERO, V. *Guia per elaborar una unitat didàctica*. Barcelona: Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya i Institut Obert de Catalunya. Recuperat de: <https://ioc.xtec.cat/materials/FP/Materials/1752 EDI/EDI_1752_M02/web/html/WebContent/u5/media/guia_unitat_didactica.pdf> [consulta: 14 de febrer de 2019]

SANTACANA, J.; LLONCH, N. *Manual de didàctica del objeto en el museo*. Gijón: Trea, 2012.

SANTACANA, J.; SERRAT, N. (coord.) *Museografía didáctica*. Barcelona: Ariel, 2007.

WENGER, E. *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.

WOOD, L.; HOLDEN, C. *Ensenyar història als més petits*. Manresa: Zenobita edicions, 2007.